

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

DSO-II-071-39/13

dot. BPS-043-36-1539/13

BM-1-041-403/13 | 3

KABINET MARSZAŁKA SENATU

wpłynęło dn. 02.08.2013 r.

nr 3801 podpis: H. Połci

Warszawa, dnia 01.08.2013 r.

p. T. Gidlenewicz
BIURO PRAC SENACKICH

Pan

wpłynęło dn. 5.08.13
nr 6588 podpis: J.

Bogdan BORUSEWICZ

Marszałek Senatu

Rzeczypospolitej Polskiej

S. B. m. a. y.
Panie Marszałku

W odpowiedzi na oświadczenie złożone przez pana senatora Jarosława Obremskiego podczas 36. posiedzenia Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 4 lipca 2013 r., przesłane przez Wicemarszałka Senatu przy piśmie z dnia 11 lipca 2013 r., uprzejmie przedstawiam, co następuje.

W obecnym stanie prawnym odpowiedzialność karną za czyny, które pozostają w zainteresowaniu pana senatora, regulują przepisy art. 256 § 1 i § 2 k.k. (przestępstwo publicznego propagowania faszystowskiego lub innego totalitarnego ustroju, nawoływanie do nienawiści).

Odnosząc się do prośby pana senatora o przedstawienie danych liczbowych, dotyczących liczby osób prawomocnie skazanych za wymienione powyżej przestępstwa w ciągu ostatnich lat, uprzejmie informuję, że z danych statystycznych pozyskanych na podstawie ustawy z dnia 29 czerwca 1995 roku o statystyce publicznej (Dz. U. Nr 89, poz. 439 z późn. zm.), a także ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926 z późn. zm.), wynika, że w latach 1998–2012 prawomocne wyroki skazujące wobec osób dorosłych zapadły na podstawie art. 256 Kodeksu karnego:

- w roku 1998 – w stosunku do 2 osób, w roku 1999 - do 4 osób, w roku 2000 - do 6 osób, w roku 2001 - do 16 osób, w roku 2002 - do 6 osób, w roku 2003 - do 6 osób, w roku 2004 - do 7 osób, w roku 2005 - 0 osób, w roku 2006 - do 12 osób, w roku 2007 - do 7 osób, w roku 2008 - do 14 osób, w roku 2009 - do 17 osób, w roku 2010 - do 9 osób, w roku 2011 - do 9 osób i w roku 2012 - do 21 osób.

Jednocześnie informuję, że liczba prawomocnie skazanych osób dorosłych za wybrane przestępstwa według rodzaju orzeczonej kary w roku 2012 przedstawiała się następująco:

- z art. 256 § 1 k.k. - 6 osób zostało skazanych na karę pozbawienia wolności, 13 osób na samoistną grzywnę,

- z art. 256 § 2 k.k. – 2 osoby na karę ograniczenia wolności. Wobec trzech osób umorzono warunkowo postępowanie karne.

Z powyższych danych wynika, że statystycznie nastąpił wzrost tego typu przestępstw, jednak należy zauważyć ich jednostkowy charakter mając na uwadze ogólną liczbę osób skazanych, która w roku 2012 wynosiła łącznie 408 107 osób według artykułów Kodeksu karnego i ustaw szczególnych.

Zgodnie z art. 256 § 1 k.k. penalizacji podlega zachowanie polegające na publicznym propagowaniu faszystowskiego lub innego totalitarnego ustroju państwowego oraz nawoływanie do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość. Zatem warunkiem odpowiedzialności karnej określonej w powyższym przepisie jest propagowanie faszystowskiego lub innego totalitarnego ustroju państwa, a nie ideologii faszystowskiej lub totalitarnej, przy jednoczesnym zachowaniu publicznego charakteru tej propagandy, tj. czynienia jej dostępną większej, bliżej nieokreślonej liczbie osób. Przy czym „propagowanie” w rozumieniu art. 256 k.k. oznacza „każde zachowanie polegające na publicznym prezentowaniu faszystowskiego lub innego totalitarnego ustroju państwa, w zamiarze przekonania do niego” (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2002 r. I KZP 5/020). Termin „propagowanie” w języku polskim oznacza przede wszystkim *upowszechnianie, szerzenie czegoś, w tym także poglądu, aby do tego kogoś przekonać* (H. Zgółkowska (red.): Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny, t. 32, Poznań 2001, s. 447).

Należy pamiętać również, że przestępstwa tego można się dopuścić jedynie w zamiarze bezpośrednim, co wynika z intencjonalnego zabarwienia pojęcia propagowania. Na tle obowiązującego przepisu art. 256 k.k., uważa się bowiem, że „propagowanie” to szerzenie wiedzy o totalitarnym ustroju państw i popieranie go, zachęcanie do jego wprowadzenia, podkreślanie jego zalet oraz przemilczanie wad (A. Zoll: Kodeks karny. Część szczególna, t.2 Kraków 1999). Sąd Najwyższy podniósł, iż „Przestępstwo z art. 256 k.k. ma charakter umyślny i może zostać popełnione tylko w zamiarze bezpośrednim, o szczególnym zabarwieniu a więc w konkretnej intencji (*dolus directus coloratus*)” (sygn. IV K 406/06, OSNwSK 2007/1/367).

Nie stanowi zatem propagowania, w rozumieniu tego przepisu, samo prezentowanie zasad ustroju totalitarnego, pozbawione angażowania się po jego stronie, a także, gdy

prezentowanie takiego stroju ma służyć jedynie manifestacji osobistych poglądów, a nie przekonywaniu kogokolwiek (L. Gardocki: Prawo karne, Warszawa 2001).

W przepisie art. 256 § 2 k.k. ustawodawca wprowadza natomiast penalizację podjętych w celu rozpowszechniania czynności polegających na produkowaniu, utrwalaniu, sprowadzaniu, nabywaniu, przechowywaniu, posiadaniu, prezentowaniu, przewożeniu oraz przesyłaniu druków, nagrań lub innego przedmiotu zawierających treści określone w art. 256 § 1 k.k.

Zarówno zachowania wymienione w art. 256 § 1, jak i w § 2 zagrożone są grzywną, karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. W razie skazania za przestępstwo określone w art. 256 § 2 k.k. sąd obligatoryjnie orzeka przepadek przedmiotów, o których mowa w tym przepisie, chociażby nie stanowiły one własności sprawcy.

Powyższe przestępstwa ścigane są w trybie publicznoskargowym.

Zgodnie z prezentowanymi w literaturze i orzecznictwie poglądami nawoływanie do nienawiści, stanowiące znamię ustawowe opisanego czynu z art. 256 § 1 k.k. oznacza *wzbudzanie niechęci, złości, braku akceptacji, a nawet uczucia wściekłości z tych powodów do poszczególnych osób lub całych grup społecznych albo też podtrzymywanie i nasilanie tego nastawienia. Przestępstwo jest popełnione nawet wtedy, gdy nienawiść ma dotyczyć pojedynczej osoby* (A. Marek, komentarz do Kodeksu karnego, Lex, 2010, wyd. V). W postanowieniu z dnia 5 lutego 2007 r. (sygn.. akt IV KK 406/06, OSNwSK 2007/1/367) wydanym, na gruncie jeszcze ówczesnego brzmienia art. 256 k.k., przed jego nowelizacją dokonaną *ustawą z dnia 5 listopada 2009 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny, ustawy - Kodeks postępowania karnego, ustawy - Kodeks karny wykonawczy, ustawy - Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. Nr 206, poz. 1589) Sąd Najwyższy stwierdził, że *„Nawoływanie do nienawiści z powodów wymienionych w art. 256 k.k. – w tym na tle różnic narodowościowych – sprowadza się do tego typu wypowiedzi, które wzbudzają uczucia silnej niechęci, złości, braku akceptacji, wręcz wrogości do poszczególnych osób lub całych grup społecznych czy wyznaniowych bądź też z uwagi na formę wypowiedzi podtrzymują i nasilają takie negatywne nastawienia i podkreślają tym samym uprzywilejowanie, wyższość określonego narodu, grupy etnicznej, rasy lub wyznania”*.

Z kolei totalitaryzm najogólniej definiuje się jako system polityczny, w którym wszystkie zachowania społeczne są kontrolowane przez arbitralną władzę państwową, realizującą zamkniętą i niepodlegającą ocenie wizję ideologiczną, która wcielana jest w życie za pomocą wykorzystywanego na masową skalę terroru. Powszechnie uważa się,

że totalitarny charakter miały państwa faszystowskie i komunistyczne. Przypomnieć należy, że art. 13 Konstytucji RP wymienia jako totalitarne systemy nazistowskie, faszystowskie i komunistyczne. Niekiedy wskazuje się cechy systemu totalitarnego, takie jak: jedna oficjalna ideologia, jedna partia, terrorystyczna kontrola policyjna nad społeczeństwem, monopol rządzącej partii na środki masowej informacji, gospodarka centralnie sterowana (M. Bankowicz „*Słownik społeczny*”, red. B. Szlachta, Kraków 2004 r.). Przez faszyzm rozumie się szowinistyczną doktrynę totalitarną, opartą na założeniach rasistowskich, jak też system państwowy zrealizowany we Włoszech (pod rządami Mussoliniego) oraz w Niemczech hitlerowskich. System ten charakteryzował się dyktaturą partii faszystowskiej (nazistowskiej), likwidacją praw i wolności obywatelskich oraz terrorem nie tylko wobec przeciwników politycznych, lecz także „gorszych ras” (zob. *Encyklopedia popularna*, Warszawa 1997).

Przedstawione w oświadczeniu senatorskim w pytaniu nr 3 zagadnienie odnosi się do konkretnych okoliczności faktycznych wymagających analizy w odniesieniu do wszystkich elementów określonego zachowania, występujących na tle danej konkretnej sprawy. Opisane zachowanie może być przedmiotem penalizacji z art. 256 k.k., o ile wypełnia wszystkie ustawowe znamiona przewidziane w tym przepisie. Aby jednak dane zachowanie, mogło zostać zakwalifikowane jako czyn z art. 256 k.k. poza np. noszeniem, sprzedażą, sprowadzaniem, czy też produkcją odzieży zawierającej symbole ustroju totalitarnego musi mieć charakter publicznego propagowania wyrażającego się przez powyższe czynności oraz cechować się zamiarem bezpośrednim o szczególnym, intencjonalnym zabarwieniu (*dolus directus coloratus*) podjętym w celu przekonania bliżej nieokreślonej grupy osób do określonego ustroju totalitarnego. Pamiętać również należy o treści art. 256 § 3 k.k., który wyłącza odpowiedzialność karną, w przypadku gdy sprawca czynu zabronionego określonego w § 2 dopuszcza się go w ramach działalności artystycznej, edukacyjnej, kolekcjonerskiej lub naukowej. Oznacza to, że nie będzie odpowiadał za przestępstwo z art. 256 § 2 przykładowo malarz utrwalający (w celach artystycznych) wizerunek na przykład Hitlera; nauczyciel prezentujący uczniom w czasie lekcji historii filmy propagujące faszyzm; kolekcjoner zbierający przedmioty będące na przykład nośnikami symboliki faszystowskiej (np. odznaki czy order) czy nauczyciel akademicki gromadzący analogiczne materiały w związku z przygotowywaną publikacją naukową (M. Mozgawa – komentarz do Kodeksu karnego, LEX 2013).

Wszystko zatem zależy od niepowtarzalnych okoliczności konkretnego zdarzenia, które zdecydują, czy określone zachowanie wypełnia znamiona przestępstwa z art. 256 k.k.

Decyzje w powyższym zakresie podejmować mogą jedynie uprawnione organy procesowe w toku postępowania prowadzonego zgodnie z *ustawą z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego* (Dz. U. z 1997 r. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.).

Mając na uwadze powyższe okoliczności należy wskazać, że jeżeli chodzi o problematykę czynów polegających na publicznym propagowaniu faszystowskiego lub innego totalitarnego ustroju państwa, nawoływaniu do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość, czy też polegających na produkcji, utrwalaniu lub sprowadzaniu, nabywaniu, przechowywaniu, posiadaniu, prezentowaniu, przewożeniu lub przesyłaniu w celu rozpowszechniania druku, nagrania lub innego przedmiotu, zawierających treść propagującą faszystowski lub inny totalitarny ustrój państwa lub nawołującą do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość, należy stwierdzić, że obowiązujący porządek prawny daje podstawy do ścigania tego rodzaju zachowań.

Przypomnieć jedynie należy, że art. 256 k.k. znowelizowany cyt. powyżej *ustawą z dnia 5 listopada 2009 r.*, którą m.in. w dodanym § 2 przewidziano odpowiedzialność karną tego, kto w celu rozpowszechniania produkuje, utrwała lub sprowadza, nabywa, przechowuje, posiada, prezentuje, przewozi lub przesyła druk, nagranie lub inny przedmiot, zawierające treść określoną w § 1 albo będące nośnikiem symboliki faszystowskiej, komunistycznej lub innej totalitarnej był przedmiotem orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. W wyroku z dnia 19 lipca 2011 r., sygn. akt K 11/10, Trybunał Konstytucyjny uznał, że: „Art. 256 § 2 (...) w części obejmującej wyrazy: „albo będące nośnikiem symboliki faszystowskiej, komunistycznej lub innej totalitarnej”, jest niezgodny z art. 42 ust. 1 w związku z art. 54 ust. 1 i art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”. W związku z powyższym orzeczeniem z dniem 3 sierpnia 2011 r. art. 256 § 2 k.k. w zakresie określonym wyrokiem TK, utracił moc obowiązującą.

Jednocześnie informuję, że w Ministerstwie Sprawiedliwości nie są prowadzone, ani też planowane prace legislacyjne nad zmianą przepisów w odniesieniu do zachowań opisanych w oświadczeniu senatorskim, które w zależności od konkretnego stanu faktycznego można rozpatrywać w kontekście znamion powyżej przedstawionych czynów zabronionych.

Z poważaniem
z upoważnienia
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI
Wojciech Węgrzyn
PODSEKRETAŃ